

عمومی سازی علم؛ روشنفکری جدید در ایران

کیومرث اشترینان

در مسئله حذف نیروهای کارآمد و انزوای اجتماعی نیروهای مستعد سخن بسیار گفته‌ایم. یک راه‌حل مدنی ایجاد فضای گفت‌مانی توسط همین نیروهای محذوف از طریق عمومی‌سازی علم و «روشنفکری علمی» است. فهم و تنقیح این پدیده و گسترش پروژه‌ای اجتماعی مبتنی بر آن برای ایران امروز ضروری است؛ به‌ویژه از آن رو که ترویج خرافات نیز در عصر ارتباطات جان تازه‌ای گرفته است. اگر دیرزمانی روشنفکری به غرزدن‌های مهم سرگرم بوده است، امروزه اما با ارتقای سواد علمی، نوع جدیدی از روشنفکری می‌تواند بروز و ظهور یابد که روشنفکری معطوف به علم و عمل است. اگر «روشنفکری سنتی» در حاشیه‌ای از برج عاج شعر و ادبیات نشسته بود، امروزه «روشنفکری علمی» از حصار ادبیات خارج شده است و می‌تواند با پشتوانه‌ای از علوم گوناگون و رویکردی از علم و عمل به نیازهای جامعه متصل باشد و با راه‌حل‌های برگرفته از علوم به گره‌گشایی سیاسی-سیاسی بپردازد. مهم‌ترین ابزار «روشنفکری علمی» نه واردشن به قدرت بلکه تولید گفت‌مان عمومی علمی و گسترش آن در سطح جامعه است به گونه‌ای که نیروی فکری جدیدی پدید آورد تا سازه‌های نظام سیاسی را به انطباق با گفت‌مان علمی وادار کند. شاید ایران بتواند یک نمونه استثنایی در روشنفکری علمی باشد چراکه در ۴۰ سال اخیر نیروی اجتماعی بزرگی از تحصیل‌کردگان دانشگاهی در آن پدید آمده است. هرچند این نیروی اجتماعی هنوز به آن درجه از خودآگاهی اجتماعی برای تشکیلات سیاسی نائل نیامده است و تبحر لازم را نیز در روش‌شناسی اجتماعی‌سازی علم ندارد. تجلی «روشنفکری علمی» در حوزه فعالیت‌های محیط‌زیستی، پژوهشگری علوم اجتماعی-سیاسی و کارآفرینی فناوری‌های نوین بارز است. نمونه‌های ایرانیان مقیم خارج که کسب‌وکارهای موفق‌ی در فناوری‌های نوین داشته‌اند، از این حیث مثال‌زدنی است که اخیراً گرایش‌های سیاسی روشنی از خود بروز داده‌اند؛ هرچند به دلیل ضعف بیشش سیاسی بعضاً خود را در شکل و شمایل حمایت از الیگارشی پادشاهی نشان داده‌اند. طبقه جدید «روشنفکری علمی» از قضا به منابع ثروت حاصل از فناوری‌های نوین دست یازیده و طرح جهان ریخته و چهل و خرافه را از غریبال دانش بیخته است. نحوه ثروت‌اندوزی آنان قابل تأمل است؛ از طریق مکانیسم‌های تأمین مالی خُرد به توده اتصال یافته‌اند که نقص دوگانه روشنفکری سنتی را جبران کرده است؛ یعنی از سویی ثروتمند و از سویی دیگر به توده‌های درمان متصل است. علم با عمل اجتماعی انباز می‌شود و شرف از «علم-ثروتی» حاصل شود که گره از کار خلق بگشاید. از حیث جامعه‌شناسی سیاسی و در تحلیل روشنفکری جدید این به معنای تحول پارادایمی در پایگاه اجتماعی روشنفکری در ایران است. روشنفکری جدید با همان «روشنفکری علمی» از تخصص‌گرایی صرف آکادمیک هم بریده است و خود را در گوشه صحرای آکادمی محدود نکرده است بلکه به شکلی طبیعی با نسل دهه هشتاد-نودی ارتباطی زیربنایی از حیث «منطق فکری و ایدئولوژی دیجیتال» برقرار کرده است. کارآفرینان دیجیتال، فعالان محیط‌زیستی و پژوهشگران علوم اجتماعی اینک قهرمانان جدیدی هستند که جای چگوارا و گلرسخی و شریعتی ... را گرفته‌اند؛ حتی بدون آنکه آثار ایدئولوژیک مدون‌سی از خود بر جای گذاشته باشند؛ ایدئولوژی آنان با زندگی روزمره پیوند خورده است و نه با آرمان‌های یوتوپایی. نسل‌های جدید از خدمات فناوری‌های نوین، از فعالیت‌های محیط‌زیستی و روشنگری‌های دانشمندان علوم اجتماعی بهره برده و منطق فکری آنان را به صورت ضمنی پذیرفته‌اند. در فناوری‌های نوین، جامعه‌پذیری سیاسی از طریق ابزارهای فناوری محقق شده و منطق درونی آنها در قالب «ایدئولوژی عصر دیجیتال» تا عمیق جان پذیرفته شده است. اینجا همه در فرایندی طبیعی-فناورانه رخ داده است. زیر پای سنت روشنفکری ایدئولوژیک اعم از مذهبی و غیرمذهبی خالی شده است و در این شهر فرک «آلتانیس جدید» به بیگانه‌ای کنگ در اعماق تاریخ تبدیل شده است. نسل جدید اگرچه گاه در موکب‌ها طره کیسودیش به چنگ مطرب‌های سنت می‌افتد اما سر رشته‌اش هتک چنگ فرهنگ را از سرنیجه «روشنفکری علمی» دریافت می‌کند و همچنان کارآفرینان عرصه نوآوری دیجیتال را با ستایش می‌نگرد. اینان ببر عقب‌ماندگی آنان، که بر پوشالی از قدرت سنتی نشسته‌اند، پوزخند بیگانگی می‌زنند و بر سخنرانی‌های خرافه‌پراکنان دین‌فروش در فضای مجازی کامنت‌های گستاخانه و سرکشانه‌ای بر خرابات خرافات می‌زنند.

۴۳ صفحه ادامه در

یکشنبه ۲۸ اردیبهشت ۱۴۰۴
۲۰ ذی‌القعده ۱۴۴۶
۱۸ می ۲۰۲۵
سال بیست‌ویکم
شماره ۵۱۱۲
۳۰ هزار تومان
۸ + ۱۲ صفحه

روزنامه

در «شرق» امروز می‌خوانید: واکاوی روابط ایران و اروپا در آستانه نشست فصلی شورای حکام در گفت‌وگو با ابوالقاسم دلفی • ماجرای کرونایی که فقط جام تختی را از قهرمان جهان گرفت!

کمیسیون اصل ۹۰ اعلام کرد بسیاری از صندوق‌ها اطلاعات صورت‌های مالی خود را افشا نمی‌کنند

پنهان کاری صندوق‌های بازنشستگی

گزارش تیتربیک رادر صفحه ۴ بخوانید

گزارش «شرق» از تنش جدید والدین، دانش آموزان و معلمان با اعلام شروع به کار مدارس از ساعت ۶ صبح

علیه مدرسه

یادداشت

استیضاح وزیرراه وشهرسازی در سراب آب وآبادی

علی اعطا

پژوهشگرشهری

۱- چنانکه مطرح شد، گمان می‌کنم این استیضاح تصمیمی پیشینی بوده است. وزیر محترم با همان صداقت و صراحت جلسه رای اعتماد، همچنان بر همان دیدگاه‌های پیشین یا می‌فشارد. چیزی تغییر نکرده است. اقلیتی که به او رای مخالف داد، تصمیم به استیضاح گرفته است. ۲- سیاست‌مدار واقعی آن هم در جایگاه نمایندگی مجلس کسسی است که در درجه اول به منافع ملی بیندیشد. گریزم فرزانه صادق استیضاح شد، از وزارتخانه رفت و در نبود آن وزیر دیگر، تیم فوتبال دولت، ۹ نفره شد! در شرایط مذاکرات رفع تحریم‌ها و در شرایطی که احتمالاً بخش مهمی از مسائل پس از توافق احتمالی، مرتبط با

یادداشت

بانک مرکزی وبی نیازی از سوئیف

ناصر ذاکری

کارشناس اقتصادی

رئیس کل بانک مرکزی در حاشیه مراسم رونمایی از مرحله دوم طرح اتصال شبکه شتاب ایران به شبکه میر روسیه و با اشاره به اهمیت ایجاد زیرساخت‌های مستقل بانکی برای همکاری با کشورهای عضو بریکس، گفت نیازی به استفاده از سوئیف نداریم. اگر در آینده به هر دلیل تشخیص دهیم که استفاده از سوئیف مفید است، ممکن است از آن بهره ببریم، اما در شرایط فعلی هیچ ضرورتی برای استفاده از آن نمی‌بینیم. در این زمینه نکات زیر گفتنی هست:

۱- سلطه مالی دلار در سطح جهانی زمانی مطرح شد که اقتصاد آمریکا به‌عنوان قدرت اول اقتصادی جهان سهم بزرگی از کل گردش مالی جهان را داشت، اما اینک با ظهور قدرت‌های اقتصادی جدید و کاهش سهم آمریکا از اقتصاد جهانی، کاملاً معقول است که سیستم‌های مالی جدیدی در مناسبات تجاری بین کشورها شکل گرفته و نقش دلار کم‌رنگ‌تر شود.
۲- تلاش کشورهای عضو بریکس برای معرفی سیستم جدید و درنهایت استفاده از ارز خاص خود به جای دلار، با عنایت به وزن اقتصادی این مجموعه و رشد سریع آن، تلاشی معقول و نتیجه‌بخش است، و می‌توان انتظار داشت که در نتیجه این تلاش گزینه دیگری برای ساماندهی ارتباط مالی و تجاری کشورهای جهان به تنها گزینه جدی روی میز افزوده شود، با این حال نکته مهم این است که این فرایند اولاً زمان‌بر خواهد بود، و ثانیاً تابعی از رفتار رقیب است. به بیان دیگر اگر آمریکا رفتاری سلطه‌جویانه‌تر در پیش گرفته و با تحمیل شرایط خود به طرف‌های مقابل، آنان را تحت فشار بگذارد، سرعت شکل‌گیری سیستم مالی جدید افزایش خواهد یافت، اما اگر این کشور با درک شرایط جدید حاکم بر مناسبات اقتصادی جهان، رفتاری دیگر در پیش بگیرد، ممکن است اعضای بریکس به‌عنوان یک انتخاب سنجیده انگیزه‌ای برای تسریع در برنامه خود نداشته باشند.
۳- اعضای بریکس و در رأس آنها چین به‌عنوان دومین و به روایتی اولین قدرت اقتصادی بزرگ جهان، در عین تلاش برای راه‌اندازی سیستم جایگزین، حاضر به قطع ارتباط با سیستم موجود و دامن‌زدن به جنگ تجاری با غرب نیستند. دقیقاً به‌همین دلیل چین از سر ناچاری با جریان تحریم‌های ظالمانه علیه ایران همراهی کرده و می‌کند.
۴- بی‌تردید استفاده از سیستم مالی موجود با سیستم جایگزینی که بریکس معرفی خواهد کرد، تابع منافع‌ی خواهد بود که هر سیستم می‌تواند نصیب مشتریان‌اش کند، و هنوز مطالعه کارشناسانه‌ای انجام نگرفته که به تعبیر عامیانه، خرید از کدام مغازه منافع کشوری مثل ایران را بیشتر و بهتر تأمین خواهد کرد.
۵- رئیس کل بانک مرکزی در سخنان خود به تلاش برای ایجاد ارتباط بانکی با چند کشور اشاره کرده و موفقیت

رهبر انقلاب اسلامی در دیدار هزاران نفر از معلمان و فرهنگیان:

دولت هر مقدار که خرج آموزش و پرورش کند، سرمایه و افتخار است

۲

برگزیده‌ها

گزارش «شرق» از فاجعه مرکبار بیست مجموعه آزادی

تمام موارد غیرایمنی از زبان لاله صدیق

۹

در آینده نزدیک اوضاع غره بهبود پیدا نمی‌کند

آن تکه زمین فراموش شده

۵

گفت‌وگوی «شرق» با مدیرعامل یک سازمان مردم‌نهاد درباره معلولیت، حاشیه‌نشینی و ...

کودکان زاغه‌نشین

۱۰

آیندهٔ موزه‌ها در جوامع به سرعت در حال تغییر

ویژه‌نامه روز جهانی موزه را همراه با روزنامه از روزنامه‌فروشی‌ها بخواهید

یادداشت

تنوع زیستی یا تمتع زیستی؟^(۲)

ارشک‌حلی‌ساز*

در بخش اول اینـ مقاله روند الحاق به کنوانسیون تنوع زیستی در سال ۱۳۷۵ و اختلاف وزارت جهاد کشاورزی و سازمان حفاظت محیط زیست در به‌دست‌گرفتن مرجعیت ملی این کنوانسیون را مرور کردم، علاوه‌برآن توضیح دادم «آیین‌نامه چگونگی تنظیم و انعقاد توافق‌های بین‌المللی» برای انتخاب دستگاه یا دستگاه‌های مسئول کافی نیست و فرایند تصمیم‌گیری دولت در این زمینه اغلب سلیقه‌ای و متکی بر لابی‌ها است. در این بخش تلاش خواهم کرد پرسش‌های مهم در اتخاذ چنین تصمیماتی را برشمارم. توجه به این پرسش‌ها به دولت کمک می‌کند نتها‌در غیاب یک روش‌شناسی مدون، بی‌محابا چنین تصمیماتی را وارد کارتا‌بل تصمیم‌گیری خود نکند، بلکه بتواند درک بهتری از فرایند تصمیم خود در انتخاب مرجع ملی کنوانسیون‌های بین‌المللی و پیامدهای درازمدت آن داشته باشد. باید توجه کرد که نقطه شروع تغییر در تصمیم تصویب‌نامه ۱۳۹۸ هیئت وزیران چیست؟

۴۳ صفحه ادامه در

برادر گرانقدر جناب آقای پژمان مظفری

در غم از دست دادن عزیزان

به سوگ نشستن مبرری

می‌خواهد عظیم. برای شما

و خانواده محترمتان صبر و

شکیبایی و برای آن عزیز

در گذشته غفران و رحمت

واسعه الهی را خواستاریم

رجوع به صفحه ۲